

AMATEURDIALECTLEXICOGRAFIE
ONDER DE LOEP: OP ZOEK NAAR DE MAKERS
EN DE LEZERS

Steven Delarue*

1. Inleiding

Bijna tien jaar geleden, in het najaar van 2008, kwam ik tijdens mijn zoektocht naar een geschikt thema voor mijn masterproef aan de kantoordeur van Jacques Van Keymeulen terecht. Het was niet de eerste keer dat ik met hem in contact kwam – op dat moment waren er tijdens m'n opleiding Nederlands al colleges rond fonetica, fonologie, de externe geschiedenis van het Nederlands en variatielin-
guïstiek gepasseerd – maar het was wel de eerste keer dat ik zijn kantoor binnen zou stappen. Toen kon ik nog niet inschatten dat ik dat in de daaropvolgende jaren nog veel vaker zou doen: om puntenlijsten samen te stellen, computerproblemen van diverse aard op te lossen, feedback te krijgen op de eerste versies van mijn doctoraatsproefschrift of te discussiëren over door hem geliefkoosde thema's als de standaardtaalnorm, de verengelsing van de academische wereld of de verschrikking der afkortingen (zie daarvoor het zeer lezenswaardige Van Keymeulen 2014).

Maar goed, terug naar 2008 nu. Van dat allereerste gesprek herinner ik me niet veel meer, maar als thema voor mijn masterscriptie kwamen we uiteindelijk uit op een *status quaestionis* van de Vlaamse amateurdialectlexicografie in de 19e, 20e en 21e eeuw, waarbij de lexicografische keuzes van plaatselijke woordenboekenmakers niet alleen beschreven, maar ook geëvalueerd werden. In mijn scriptie (Delarue 2009) werden op die manier 27 lokale woordenboeken uit West- en Oost-Vlaanderen zorgvuldig gefileerd en geanalyseerd: hoe pakten die amateurdialectlexicografen het maken van een woordenboek van hun lokale dialect aan, en welke gevolgen hadden de keuzes die ze maakten? Tijdens m'n assistentschap Nederlandse

* Universiteit Gent (vrijwillig postdoctoraal medewerker) en Stad Gent (Onderwijscentrum Gent, team Onderwijsontwikkeling).

Taalkunde aan de UGent, tussen 2010 en 2016, benadrukte Jacques vaak dat het spijtig was dat die scriptie nooit omgewerkt was tot een artikel voor een wetenschappelijk tijdschrift, “want zo’n A1-publicatie is goed voor je carrière”. Een A1-publicatie is dit niet, maar in deze bijdrage wil ik wel graag een aantal elementen uit mijn masterproefonderzoek naar boven halen (paragraaf 2) en aan dat perspectief van de woordenboekenmaker meteen ook nog een extra perspectief toevoegen: dat van de gebruiker of lezer van een dialectwoordenboek. Waarom haalt iemand zo’n woordenboek in huis, en met welke bedoelingen? Om die vragen te beantwoorden, verspreidde ik een korte vragenlijst, waarvan de resultaten in paragraaf 3 aan bod komen. Daarin wordt ook aandacht besteed aan de opkomst van het digitale woordenboek, en de vraag of het papieren woordenboek daarmee in de verdrukking dreigt te raken.

2. Amateurdialectlexicografie in onze contreien: wie, wat en hoe?

2.1. Een korte geschiedenis

In de dialectlexicografie wordt 1836 vaak als een mijlpaal beschouwd. In dat jaar verscheen immers *Proeve van Breedaasch Taaleigen* van J.H. Hoeufft, een werk dat geldt als het begin van de amateurdialectlexicografie in het Nederlandse taalgebied (Devos 1991: 105). Van Keymeulen (2009) definieert amateurdialectlexicografie daarbij als “de lexicografie die niet door professionele lexicografen – al dan niet aan een instituut of bedrijf verbonden – wordt beoefend”. Die definitie maakt weliswaar een expliciet onderscheid met de professionele lexicografie, maar wat overblijft, dekt nog steeds een grote lading. Sinds Hoeuffts poging om de typische dialectwoordenschat van Breda in kaart te brengen, zijn er in de Lage Landen immers tal van taalliefhebbers geweest die de drang voelden om hun dialect op te tekenen, en de vruchten van hun meticuleuze werk variëren van kleine cahiertjes met hier en daar opgepikte woorden tot uitgebreide, meerdelige woordenboeken.

Tussen 1870 en 1925 verschenen er in het zuiden van het Nederlandse taalgebied op korte tijd enkele groots opgezette woordenboeken: het *Algemeen Vlaamsch Idioticon* van Schuermans (1865-1870), het *Westvlaams Idioticon* van De Bo (1873), het *Hagelandsch Idioticon* van Tuerlinckx (1886), het *Waesche Idioticon* van Joos (1900), het *Antwerps Idioticon* van Cornelissen & Vervliet (1899-1903) en het *Zuid-Oost-Vlaandersch Idioticon* van Teirlinck (1908-1924). In de dialectologie, die toen nog een jonge en zoekende wetenschapstak was, werd stilaan de kaart getrokken van de ruimtelijke variatie. Dat taalg geografische aspect werd al snel veralgemeend en gaf aanleiding tot een gestage stroom van dialectwoordenboeken

die de basis zou vormen voor de veelzijdigere dialectlexicografie van vandaag (Devos 1991: 105), met zowel grootschalige wetenschappelijke projecten als de woordenboeken van de Brabantse, Limburgse en Vlaamse dialecten (respectievelijk WBD, WLD en WVD) als lokale woordenboeken van amateurdialectlexicografen.

Die bloei kwam er echter niet onmiddellijk: na de periode van de grootschalige *idiotica* bleef het een aantal decennia stil. In de jaren na de Tweede Wereldoorlog begonnen de dialecten echter in steeds sterkere mate onderhevig te raken aan zowel systeemverlies (het wegvallen van typische lokale elementen) als functieverlies (dialect werd steeds minder gebruikt en in steeds minder contexten). Dat dialectverlies wordt doorgaans verklaard door de toegenomen mobiliteit in het naoorlogse Vlaanderen: intensiever taalcontact over langere afstanden zorgt ervoor dat dialecten naar elkaar toe groeien, wat onvermijdelijk tot verlies leidt. Die mobiliteit is ook sociaal van aard: de vaststelling dat beschaafder spreken – wat zoveel betekent als Algemeen Nederlands nastreven – je hoger kan brengen op de sociale ladder, had een sterke invloed op de gesproken taal binnen het gezin en in de samenleving, en leidde ertoe dat er een nieuwe generatie ontstond die veel minder dialect sprak.

Dat dialectverlies is onomkeerbaar en blijft tot op de dag van vandaag doorwerken, maar sinds de jaren 70 van de vorige eeuw kwam ook een schijnbaar tegengestelde tendens op gang, door dialectologen vaak met de term ‘dialectrenaissance’ aangeduid. Die dialectrenaissance houdt in “dat het dialect als voertaal gebruikt wordt voor allerlei (populair-)culturele uitingen: muziek, theater, stripverhalen,...” (Van Keymeulen 2009). Voor die hernieuwde aandacht voor het dialect zijn er verschillende oorzaken te geven. De voornaamste is wellicht de ambitie om het dialect van de totale ondergang te ‘redden’ – wat overigens verre van nieuw was, aangezien diezelfde motivatie ook al ten grondslag lag aan die eerste golf van *idiotica*. Daarnaast kan de heropleving van de dialecten ook beschouwd worden als een onderdeel van de strijd tegen de toenemende globalisering, die de eigen identiteit van de lokale samenleving liet vervagen. Hoe dan ook resulteerde de dialectrenaissance in een groeiend aantal dialectwoordenboeken door amateurlexicografen. Zo blijkt uit cijfers van Van Keymeulen (2009) dat het aantal lokale dialectwoordenboeken in de zuidelijke Nederlanden exponentieel begon te stijgen vanaf de jaren 80 van de vorige eeuw: terwijl er in de jaren 70 nog 9 lokale woordenboeken verschenen, waren dat er in de jaren 80 al 34, en in de jaren 90 maar liefst 67. Tussen 2000 en 2007, toen Van Keymeulen z’n lijst afsloot, verschenen er nog eens 54. De amateurdialectlexicografie was in onze contreien op korte tijd een groeiende en bloeiende discipline geworden.

2.2. *Amateurdialectlexicografen: een sociologische schets*

Inmiddels bestaat er dus een uitgebreide collectie aan dialectwoordenboeken van taalminnende lexicografen. Taalkundig onderlegd zijn die woordenboekenmakers doorgaans echter niet, waardoor er in sommige woordenboeken twijfelachtige taalkundige of lexicografische keuzes worden gemaakt. Dat was meteen ook de aanleiding voor de masterscriptie die ik in 2009 rond het onderwerp schreef: welke keuzes moeten (amateur)dialectlexicografen maken bij het samenstellen van een woordenboek, hoe zijn ze daarmee omgegaan, en hoe bepalen dergelijke parameters de kwaliteit van een dialectwoordenboek? Op die vragen ga ik in de volgende paragraaf (2.3) verder in, om dan in paragraaf 3 te kijken naar hoe belangrijk die factoren bevonden worden door de gebruikers of lezers van dergelijke dialectwoordenboeken. Eerst wil ik echter nog even stilstaan bij de makers. Als het geen taalkundigen zijn, wat voor achtergrond of profiel hebben ze dan wel?

Voor de 27 dialectwoordenboeken die ik in mijn scriptie heb geanalyseerd¹, heb ik geprobeerd om een sociologische schets te maken van de auteurs die erachter schuilgaan (Delarue 2009: 83-85). Een eerste opvallend kenmerk daarbij is dat het zonder uitzondering om mannen gaat. In de geschiedenis van de dialectlexicografie komen sowieso amper vrouwen voor – Hendrika Ghijsen was in dat opzicht met haar *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten* (1964) een in het oog springende uitzondering. Naar een sluitende verklaring voor die mannelijke hegemonie blijft het gissen: heeft het te maken met de sociolinguïstische assumptie dat mannen dialectvaster zijn, terwijl vrouwen taalgevoeliger zijn en zich sneller op een ‘hogere’ (lees: standaardtaligere) taalvariëteit gaan richten? Is het zo dat mannen zich vooral *beschouwen* als betere sprekers van het dialect, en zich daarom sneller op de bescherming ervan gaan toeleggen? Of zijn ze gewoon gevoeliger voor het aanleggen van verzamelingen en lijstjes tout court? Er lijkt niet meteen een eenduidige verklaring te zijn.

Ook typerend voor de amateurdialectlexicograaf is dat die doorgaans van relatief gevorderde leeftijd is. De gemiddelde leeftijd van de makers van de woordenboeken die in Delarue (2009) geanalyseerd werden, is 62, zij het met een grote interne variatie: de auteur van het *Woordenboek van het Deizels* (1999) was 28 toen zijn Dadizeelse woordenboek verscheen, terwijl Lievevrouw-Coopman dan weer 88 zou zijn geweest in het jaar dat zijn *Gents Woordenboek* (1950-1952) postuum het levenslicht zag. Veel heeft uiteraard te maken met de talrijke jaren die besteed (moeten) worden aan het verzamelen, ordenen en presenteren van dialectwoorden – een arbeidsintensieve taak die door de meeste auteurs in de inleiding van hun woordenboek als bijzonder tijdrovend wordt omschreven. Zo geeft Roland Desnerck, die 34 was toen in 1972 de eerste druk van zijn *Oostends Woordenboek*

uitkwam, aan dat hij op 15-jarige leeftijd al begonnen was met het samenstellen van een eerste versie (Desnerck 1972: 5).

Dat de meeste amateurdialectlexicografen al gepensioneerd zijn wanneer hun woordenboek verschijnt, mag gezien de gemiddelde leeftijd van 62 niet verbazen, maar voordien oefenden de meesten een beroep uit in de bredere dienstensector. Het overgrote deel van hen stond in het onderwijs, als leerkracht of docent Nederlands (of een ander taalvak). Ook bij wie een ander beroep uitoefende, was er vaak een sterke link met taal (vertaler) of ging het om een administratieve job (stadsbediende of medewerker op het ministerie). Onder de woordenboekenmakers in mijn corpus zaten daarnaast ook pastoors en verschillende zelfstandigen: drukkers, zaakvoerders, apothekers, kleermakers. Wat al die beroepen met elkaar delen, is een soort dienstbaarheidsaspect, gecombineerd met een sterke sociale factor.

Dat reveleert zich bij zo goed als alle woordenboekenmakers ook in een actief verenigingsleven: ze bekleden meestal een kernpositie in de plaatselijke heemkundige kring of hebben die zelfs mee opgericht. Vaak gelden de auteurs ook als prominente culturele figuren in hun stad of dorp, en zijn ze actief in de plaatselijke gemeenteraad en binnen het amateurtoneel.

Samengevat brengt onze profielschets van de gemiddelde (Vlaamse) amateurdialectlexicograaf ons dus op een jonge zestiger die al lange tijd dialectwoorden verzamelt, een sociaal georiënteerd beroep uitoefende dat veelal in de dienstensector te situeren valt, en zeer actief is in allerhande verenigingen en heemkundige kringen. Dat beeld komt goed overeen met wat Belemans en Keulen zien als de meest vatbare groep voor de “virale besmetting” (Belemans & Keulen 2004: 87) die de lokale dialectlexicografie voor hen de laatste decennia is geworden: “bijna uitsluitend mannen en meestal in de leeftijdscategorie boven 55 jaar” (ibid.).

2.3. *Lexicografische keuzes bij het maken van dialectwoordenboeken*

Malkiel (1980) beschrijft de lexicograaf als “a mediator between linguistics and society”, wat in de context van dit artikel betekent dat de amateurwoordenboekenmaker de schakel vormt tussen de wetenschappelijke verwezenlijkingen van de dialectologie en de dialectsprekende gemeenschap. Die positionering legt behoorlijk wat druk op de schouders van woordenboekenmakers, want dat betekent dat ze rekening moeten houden met zowel het perspectief van de gebruikers van hun woordenboek als met de vereisten van de hedendaagse, wetenschappelijk georiënteerde dialectologie. In Delarue (2009) werden, zoals in de vorige paragraaf al kort werd vermeld, in totaal 27 lokale dialectwoordenboeken geanalyseerd. Dat is slechts een klein onderdeel van wat er bestaat: Van Keymeulen (2009) komt bij-

voorbeeld in totaal aan 177 lokale woordenboeken in de zuidelijke Nederlanden. Die allemaal analyseren was echter onmogelijk binnen het beperkte opzet van een masterscriptie. Daarom werd enkel gekozen voor lokale dialectwoordenboeken uit West- en Oost-Vlaanderen die verschenen zijn na de Tweede Wereldoorlog. Naast die bewuste selectiecriteria was er ook een – enigszins ongewilde – praktische selectie, omdat sommige woordenboeken niet vindbaar waren of eigenlijk geen woordenboek bleken te zijn.² Uiteindelijk bleven zo 27 lokale woordenboeken over.³ Die woordenboeken werden in Delarue (2009) uitvoerig geanalyseerd, waarbij voor een lijst met parameters werd afgetoetst welke keuzes de lexicografen hadden gemaakt. Die parameters werden bepaald op basis van de adviezen in twee handleidingen voor de geïnteresseerde amateurdialectlexicograaf: *Dialectwoorden verzamelen* van Van Keymeulen (2003) en *Hoe maak ik een dialectwoordenboek?* van Cajot (1995). Daarbij werd vertrokken van de macro-indeling van de meeste woordenboeken, met daarbij telkens een aantal vragen of keuzes die door de lexicograaf moesten worden gemaakt. Tabel 1 biedt daarvan een beknopt overzicht.

Woord vooraf (eventueel)			
Inleiding	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is het woordenboek tot stand gekomen? Waarom wil de auteur het woordenboek schrijven? Wat is zijn motivatie? • Wat is het doel van het woordenboek? Wat is het geïntendeerde publiek? • Hoe zijn de dialectwoorden verzameld? Waar zijn ze verzameld? Bij wie? Zijn er vragenlijsten gebruikt? • Is er een beschrijving én motivatie van de opbouw van de micro-/macro-/mesostructuur aanwezig? • Is er een duidelijk overzicht van de gehanteerde dialectspelling (al dan niet met voorbeelden) aanwezig? • Is er een lijst met alle gebruikte afkortingen/sigels/labels? 		
Klankleer (eventueel)	Wetenschappelijk correct, met de juiste terminologie? (bv. onderscheid tussen 'klank' / 'letter')		
Verzameling van de dialectwoorden	<table border="1"> <tr> <td>Macrostructuur (= welke trefwoorden)</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Alle dialectwoorden, of alleen woorden die niet in de standaardtaal voorkomen? • Dialectwoorden van welke generaties? Van welke sociale klassen? • Enkel algemene dialectwoordenschat, of ook vakwoordenschat, landbouwterminologie? • Ook spreekwoorden en zegswijzen? • Ook geëxcerpeerd materiaal (woorden uit andere woordenboeken of bronnen)? </td> </tr> </table>	Macrostructuur (= welke trefwoorden)	<ul style="list-style-type: none"> • Alle dialectwoorden, of alleen woorden die niet in de standaardtaal voorkomen? • Dialectwoorden van welke generaties? Van welke sociale klassen? • Enkel algemene dialectwoordenschat, of ook vakwoordenschat, landbouwterminologie? • Ook spreekwoorden en zegswijzen? • Ook geëxcerpeerd materiaal (woorden uit andere woordenboeken of bronnen)?
Macrostructuur (= welke trefwoorden)	<ul style="list-style-type: none"> • Alle dialectwoorden, of alleen woorden die niet in de standaardtaal voorkomen? • Dialectwoorden van welke generaties? Van welke sociale klassen? • Enkel algemene dialectwoordenschat, of ook vakwoordenschat, landbouwterminologie? • Ook spreekwoorden en zegswijzen? • Ook geëxcerpeerd materiaal (woorden uit andere woordenboeken of bronnen)? 		

Tabel 1: Overzicht parameters bij het samenstellen en evalueren van een dialectwoordenboek

	Microstructuur (= welke informatie bij een trefwoord)	<ul style="list-style-type: none"> • Uitspraak? • Grammaticale informatie (meervoud, verkleinwoord, geslacht, hoofdtijden bij werkwoorden,...)? • Voorbeeldzinnen?
Presentatie van de dialectwoorden	Macrostructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Alfabetische of systematische ordening? • Vorm van de trefwoorden? <ul style="list-style-type: none"> ♦ AN-woord voorop? ♦ Dialectwoord voorop? <ul style="list-style-type: none"> ▪ In dialectspelling ▪ In vernederlandste vorm (+ hoe vernederlandst?)
	Microstructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Bij vernederlandste trefwoorden: uitspraak opgenomen? (IPA of andere aanpak?) • Betekenis opgenomen? <ul style="list-style-type: none"> ♦ In AN of dialect? ♦ Hoe gedefinieerd? (synoniem, analytisch,...) Optioneel aanwezig: <ul style="list-style-type: none"> ♦ Grammaticale informatie ♦ Etymologische verklaring ♦ Voorbeeldzinnen ♦ Spreekwoorden en zegswijzen ♦ Illustraties ♦ Labels (geografisch / sociaal / connotaties / attestatielabels (sigels))
	Mesostructuur	Is er een verwijssysteem aanwezig?
Registers	<ul style="list-style-type: none"> • Afhankelijk van de keuze voor een systematisch / alfabetisch geordend woordenboek: is er een alfabetisch / systematisch register aanwezig? • Hoe is het register geordend? (AN>DIA / DIA>AN) 	
Aanhangsels en bijlagen (eventueel)		
Lay-out en vormgeving	Ordelijk, overzichtelijk, makkelijk te gebruiken. Consequente typografie.	

Tabel 1: Overzicht parameters bij het samenstellen en evalueren van een dialectwoordenboek (*vervolg*)

Het zou ons in deze bijdrage te ver leiden om alle elementen die in Tabel 1 aan bod komen uitgebreid te bespreken – daarvoor verwijs ik naar Delarue (2009) – maar ik wil er hier graag een vijftal interessante elementen uit pikken, die ook de aanleiding waren voor het kleinschalige gebruikersonderzoek dat in paragraaf 3 aan bod komt.

2.3.1. *De inleiding*

Het onderdeel dat in de geanalyseerde set woordenboeken het sterkst varieerde, was wellicht de inleiding. Die nam in de diverse woordenboeken zeer verschillende gedaanten aan, zowel qua structuur als qua inhoud. Een en ander heeft wellicht te maken met het wat ondankbare beeld dat een inleiding met zich meedraagt als een ‘overbodig’ element in een woordenboek:

There is really no need to read the instructions. Why then should the user bother with all that promotional material in front of the real dictionary? Admittedly, it is sometimes difficult to understand all those abbreviations and cryptic grammatical formulae in the entry, but one can do without them anyway, they are just noise (Varantola 2003: 233).

Tegelijk is de inleiding wel een belangrijk onderdeel van het dialectwoordenboek, omdat het een antwoord kan bieden op diverse vragen die de gebruiker zich mogelijk stelt. Cruciaal daarbij is dat de werkwijze van de verzameling van dialectwoorden wordt toegelicht, samen met de keuzes die de auteur heeft gemaakt bij de presentatie ervan. In de analyses van de 27 geanalyseerde woordenboeken in Delarue (2009) kwamen daarnaast nog verschillende elementen aan bod, die in de meeste inleidingen een plaats kregen:

- ♦ de totstandkoming en de intenties van het woordenboek (dikwijls gericht op het voortschrijdende dialectverlies en de wil om dialectwoorden op te tekenen om ze van de vergetelheid te redden – waarbij vaak expliciet wordt benadrukt dat het woordenboek geen academisch werk is);
- ♦ het geïntendeerde lezerspubliek (ofwel specifiek gericht op de bevolking van het eigen dorp, de eigen gemeente of stad, ofwel expliciet opengesteld voor elke geïnteresseerde lezer);
- ♦ de keuze voor de weergave van de lemmata: dialectspelling of vernederlandsing, IPA of eigen diakritisch systeem;
- ♦ een lijst met afkortingen, sigels en labels.

2.3.2. *Alfabetische of systematische ordening?*

Bij de presentatie van de dialectwoorden in de woordenlijst moet de lexicograaf een belangrijke keuze maken: ordent hij zijn woordenboek alfabetisch (dus semasiologisch, van een woord naar zijn diverse betekenissen), of systematisch (dus onomasiologisch, van een concept naar de verschillende woorden ervoor)? In de meeste woordenboeken zijn de lemmata alfabetisch gerangschikt, maar over de

voor- en nadelen van alfabetische versus systematische (of thematische) ordeningen is er al veel inkt gevloeid. De alfabetische ordening heeft als grootste voordeel de gebruiksvriendelijkheid bij het opzoeken, zeker bij de leek. Het feit dat een semasiologische aanpak zich inherent sterk op betekenissen en definities richt, wordt ook vaak als een argument aangegrepen om deze methode taalwetenschappelijker te noemen. Het grote probleem met de alfabetische ordening is echter dat woorden die naar betekenis samenhangen, door de ordening uit elkaar worden geplaatst. Daar komt net de sterkte van de systematische ordening naar voren: door het samenplaatsen van de woorden over eenzelfde onderwerp, kan men een beter overzicht geven van dat deel van de leefwereld waarin die woorden functioneren. Dat vereist echter wel een logische classificatie om die leefwereld in te delen, en hoewel er verschillende veelgebruikte basisindelingen bestaan, zit er in elk van die indelingen een zekere ideologische grondslag, een zekere arbitrariteit of subjectiviteit. Dat elk woord ergens een plaats moet kunnen krijgen, zorgt ook voor enige dwangmatigheid (al is dat keurslijf er natuurlijk evengoed bij de alfabetische indeling).

In het corpus van onderzochte dialectwoordenboeken kiest de overgrote meerderheid van de makers voor een alfabetische indeling: slechts 2 van de 27 onderzochte woordenboeken hanteren een systematische ordening. Cromptvoets (1995), die een gelijkaardig onderzoek deed naar de lemmaopbouw in lokale Limburgse woordenboeken, kwam tot een vergelijkbaar resultaat: slechts 3 van de 22 onderzochte Limburgse woordenboeken waren systematisch van opzet. Het opstellen van een systematisch geordend woordenboek lijkt dus iets te zijn waaraan de amateurdialectlexicograaf zich liever niet waagt – ook omdat het daardoor sneller opvalt als de verzameling van woorden zich vooral op een aantal thema's toespitst, terwijl andere thema's volledig of gedeeltelijk onderbelicht blijven.

2.3.3. *Vorm van het trefwoord*

Een derde element dat blijkt geeft van veel variatie in de verschillende onderzochte woordenboeken, is hoe het trefwoord wordt weergegeven. Daarbij heeft de dialectlexicograaf ruwweg drie opties: hij kan opteren voor het dialectwoord, waarbij er gekozen kan worden voor dialectspelling of voor een vernederlandste vorm, of kan kiezen voor het corresponderende standaardtalige woord. Die keuze maken is verre van eenvoudig, maar heeft wel een grote impact op de toegankelijkheid en de bruikbaarheid van het woordenboek. Wie bijvoorbeeld het standaardtalige woord vooropplaatst, creëert op die manier eigenlijk een soort vertaalwoordenboek AN>dialect, waarbij de lezer dan dialect kan 'leren'. Dat was bijvoorbeeld de ambitie van het *Woordenboek van het Poperings* van Vallaeys (1997), die "in feite een

woordenboek Nederlands-Poperings” (1997: III) wou creëren. In de praktijk kan dat de lexicograaf voor moeilijke dilemma’s plaatsen – de rechtstreekse AN-tegenhanger van een dialectwoord heeft bijvoorbeeld niet altijd dezelfde betekenis – maar dergelijke woordenboeken kunnen wel een antwoord bieden op vragen als “Wat is het woord voor X in het dialect?”.

In de 26 andere geanalyseerde dialectwoordenboeken werd echter geopteerd voor dialectwoorden als trefwoorden, hetzij in dialectspelling (23), hetzij in vernederlandsste vorm (3). Beide aanpakken hebben daarbij hun voor- en nadelen. Lemmata in dialectspelling zien er bijvoorbeeld erg ‘authentiek’ uit, en zorgen ervoor dat de uitspraak niet meer apart hoeft te worden weergegeven. Tegelijk kunnen ze erg inspannend zijn voor gebruikers: die moeten de uitspraak van dialectwoorden kennen om woorden te kunnen opzoeken en moeten de dialectspelling ook vlot kunnen lezen. Als er voor één plaats verschillende uitspraakvarianten voorkomen, moet de auteur bovendien een keuze maken. Dat probleem stelt zich niet als de maker voor vernederlandsste lemmata kiest: de uitspraak kan dan gewoon na het lemma worden opgenomen, ook als er meerdere mogelijke varianten zijn. Vernederlandsste trefwoorden geven bovendien een herkenbaarder woordbeeld en zijn toegankelijker voor gebruikers – ze hoeven immers niet langer de juiste uitspraak te kennen om woorden te kunnen opzoeken. Een nadeel is dan weer dat vernederlandsen voor de maker van het woordenboek een lastig karwei is: het vereist inzicht in zowel de klankstructuur van het dialect als de klankcorrespondenties tussen dialect en standaardtaal. Zeker bij dialectwoorden waarvan de herkomst niet meteen duidelijk is, wordt vernederlandsen bijzonder moeilijk.

2.3.4. *Verwachte informatie bij het trefwoord*

Eens de lexicograaf een keuze heeft gemaakt wat de weergave van het trefwoord betreft, moet er ook nog beslist worden welke informatie er bij dat trefwoord wordt weergegeven. De mogelijkheden zijn daarbij legio, maar een aantal elementen komen in zowat alle onderzochte woordenboeken aan bod. Zo geven 26 van de 27 geanalyseerde dialectwoordenboeken de **uitspraak** van een woord weer, via de dialectspelling of via een aparte vermelding na het trefwoord. De **betekenis** wordt in alle woordenboeken weergegeven na het trefwoord, telkens in het Standaardnederlands. Daarbij zit wel enige variatie in de precieze vorm die die betekenisweergave aanneemt: in de meeste gevallen wordt het dialectwoord vertaald en staat er dus een standaardtalig synoniem bij. Slechts 3 woordenboeken maken gebruik van analytische definitives, waarin de betekenis in een (korte) zin omschreven wordt. In de meeste woordenboeken (20 van de 27) wordt aanvullend een **voorbeeldzin** gegeven, soms met een vertaling erbij. Ook **spreekwoorden en zegswijzen** krijgen

in de onderzochte woordenboeken een prominente plaats, hetzij bij het lemma (20 van de 27), hetzij tussendoor of als bijlage (4 van de 27), of als combinatie van de twee (3 van de 27).

Vaak wordt er in de woordenboeken ook **grammaticale informatie** over het lemma opgenomen. Concreet gaat het dan over een nadere specificatie van de woordsoort, het genus, de meervouds- en diminutiefvormen bij substantieven en de hoofdtijden bij werkwoorden. Tussen de onderzochte woordenboeken zitten er 9 waarin grammaticale informatie consequent wordt opgenomen, terwijl er in 12 geen verdere syntactische toelichting wordt gegeven. Zes woordenboeken zitten tussen beide uitersten in en geven slechts bij een aantal lemmata verdere grammaticale uitleg. Wanneer dat wel of niet gebeurt, wordt daarbij niet verder gemotiveerd; enkel in het *Gents woordenboek* van Lievevrouw-Coopman wordt in dat opzicht vermeld dat het geslacht van naamwoorden enkel geëxpliciteerd wordt indien het verschilt met het Nederlands (1950-1952: 9).

Ook **etymologische informatie** komt nu en dan terug in de onderzochte woordenboeken, zij het beperkt: 6 ervan geven hier en daar toelichting bij de herkomst van dialectwoorden, terwijl het slechts in 2 woordenboeken consequent gebeurt. Dergelijke beschrijvingen vallen stricto sensu eigenlijk wel buiten de opdracht van de lexicograaf, die woordenschat vooral moet beschrijven, zonder meer. Bovendien vallen er vaak vraagtekens te zetten bij de correctheid van de opgenomen etymologische verklaringen, die in verschillende gevallen weinig meer dan volksetymologieën blijken (cf. Cromptvoets 1995: 62).

Daarnaast nemen de meeste woordenboeken ook **illustraties** op (16 van de 27), als aanvulling op de woordenboektekst. Niet alleen zorgen die tekeningen of foto's voor wat zuurstof tussen de lemma's door, vaak bieden ze ook een verhelderende toelichting bij bijvoorbeeld verdwenen voorwerpen of handelingen, die op die manier bijkomend gevisualiseerd kunnen worden. Tot slot worden er hier en daar ook **labels** toegevoegd aan de trefwoorden (13 van de 27 woordenboeken), om bijvoorbeeld de precieze locatie mee te geven (geografische labels), de sociale klasse(n) waarin een woord gebruikt wordt (sociale labels), de mate waarin een woord nog gebruikt wordt of de connotatie die met het woord gepaard gaat.

2.3.5. *Het register*

Een laatste aspect dat in deze bijdrage belicht wordt, is het register. Voor de gebruiker van een woordenboek heeft zo'n register onmiskenbare voordelen. Zoals eerder al werd vermeld, hebben zowel de alfabetische als de systematische ordening van trefwoorden immers elk hun voor- en nadelen. Een register toevoegen aan het woordenboek kan helpen om die nadelen te compenseren: als de auteur bijvoor-

beeld voor een systematisch woordenboek heeft gekozen, heeft dat gevolgen qua doorzoekbaarheid, waar een alfabetisch register aan tegemoet kan komen. Een alfabetisch geordend woordenboek met lemmata in dialectspelling is dan weer uitdagend voor gebruikers die het dialect niet machtig zijn – voor hen kan een register AN>dialect de bruikbaarheid terdege verhogen. Ondanks die compenserende voordelen nemen de meeste woordenboeken in het onderzochte corpus geen register op: slechts 7 van de 27 woordenboeken hebben een register AN>dialect, terwijl het omgekeerde helemaal niet voorkomt. Van die 7 registers zijn er 6 alfabetisch geordend; 1 biedt een systematisch geordend register.

3. Wat wil de gebruiker?

In de vorige paragraaf werden een aantal lexicografische keuzes van de woordenboekenmakers onder de loep genomen: welke keuzes hebben ze precies gemaakt, en wat zijn daar de voor- en nadelen van? Een cruciale rol is daarbij weggelegd voor de uiteindelijke gebruiker van het woordenboek – een perspectief dat in het voorgaande grotendeels onder de radar is gebleven. Waar zijn gebruikers naar op zoek als ze een woordenboek in de hand nemen, en waarom halen ze een woordenboek in huis? Dergelijk ‘metalexicografisch’ onderzoek – waarbij vanuit het perspectief van de gebruiker naar woordenboeken wordt gekeken – is schaars, een aantal enquêteonderzoeken niet te na gesproken (cf. Hartmann 2001). In het Nederlandse taalgebied is er tot op heden evenmin veel onderzoek verricht naar het gebruik van dialectwoordenboeken. Berns (1991: 19-21) probeert uit de verkoopcijfers van (Nederlandse) dialectwoordenboeken een en ander af te leiden over het gebruik dat ervan wordt gemaakt, waarbij hij concludeert dat streken als Zeeland en de Achterhoek gevoeliger zijn voor dialect(woordenboeken), omdat woordenboeken als het WZD (*Woordenboek van de Zeeuwse Dialecten*) en het WALD (*Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten*) ettelijke malen werden herdrukt. Meer onderzoek (b)lijkt er niet te bestaan naar waarom mensen dialectwoordenboeken kopen of gebruiken en wat ze er precies mee doen.

Negen jaar later heb ik daarom, ter gelegenheid van deze bijdrage, een klein enquêteonderzoek opgezet, om het bezit en het gebruik van dialectwoordenboeken in kaart te brengen, te peilen naar de verwachtingen van gebruikers ten aanzien van die woordenboeken, en ook eens te kijken naar de verhouding tussen papieren en digitale woordenboeken – zijn papieren dialectwoordenboeken nog wel nodig, nu er online steeds meer woordenlijsten beschikbaar worden gesteld? De enquête werd in de loop van februari 2018 digitaal verspreid via verschillende socialemediakanalen en nieuwsbrieven voor taaliefhebbers, en werd uiteindelijk door 128 informanten ingevuld. De verwachting is daarbij dat het over het algemeen gaat om

mensen die sterk in taal en dialecten geïnteresseerd zijn. Qua leeftijd is er een mooie spreiding, met informanten tussen 21 en 80 jaar oud. Een kleine meerderheid van de invullers is vrouw (51,6%), tegenover 48,4% mannen. Regionaal is er eveneens een vrij mooie spreiding te zien, zij het met concentraties van invullers in het zuiden van West-Vlaanderen en in Groningen. 65,6% (n=84) van de informanten had naar eigen zeggen een of meerdere dialectwoordenboeken in huis; in de meeste gevallen (43,8%, n=56) is dat een woordenboek van de eigen regio. Op de vraag om welk(e) woordenboek(en) het gaat, zijn de antwoorden logischerwijze zeer gevarieerd. Opvallend is wel dat sommige informanten daarbij onlinewoordenboeken opgeven, die ze via internet consulteren – blijkbaar worden dergelijke digitale bronnen door sommigen dus ook al als woordenboeken in eigen bezit beschouwd.

3.1. *Gebruik van dialectwoordenboeken*

Van de informanten die een dialectwoordenboek in huis hebben, haalden de meeste informanten dat zelf in huis, hetzij door het aan te kopen in de winkel (54,2%), hetzij door dat rechtstreeks bij de auteur te doen (4,8%). Een kwart (25,3%) van de respondenten kreeg het dan weer cadeau van een familielid of vriend, of via een andere weg. In nog eens 5% van de gevallen was het een erfstuk. Op de open vraag waarom je een dialectwoordenboek zou kopen, kwamen er ruwweg vier soorten reacties binnen, die elk ongeveer even vaak voorkwamen: uit interesse, om in te bladeren en te grasduinen, om woorden te ontdekken, kennis op te doen en inzicht te krijgen, en tot slot ook om onderzoekswerk te doen naar grammaticale informatie, de schrijfwijze of de herkomst/etymologie van dialectwoorden. De kopers van dialectwoordenboeken hebben dus wel degelijk diverse gebruiksintenties met hun aankoop: voor sommigen is het gewoon fijn om zoiets in huis te hebben, voor anderen is het een manier om (het lokale) dialect te leren, en voor nog anderen is het een waardevol naslagwerk. Die verschillende intenties vertalen zich ook in de mate waarin informanten gebruik maken van zo'n woordenboek: ongeveer een derde (32,5%) keek er de afgelopen week nog in, terwijl het voor nog eens 38,6% niet langer dan een maand geleden was. Slechts 12,0% had de dialectwoordenboeken in de boekenkast al langer dan een jaar niet meer opengeslagen. Ook de frequentie blijkt bij de meeste gebruikers vrij hoog te liggen: bijna 10 procent kijkt er dagelijks in, bijna 20 procent wekelijks, en er is telkens ongeveer een derde dat dat maandelijks (28,0%) of een paar keer per jaar (31,7%) doet. In de enquête werd daarnaast via een gesloten vraag gepeild naar waarvoor informanten zo'n woordenboek dan precies gebruiken, waarbij ongeveer de helft aangaf er dialectwoorden in te willen opzoeken (49,4%). De andere drie antwoordmogelijkhe-

den waren: om in te bladeren, te snuisteren, te ontdekken (26,5%), om na te gaan hoe mijn/een dialect gesproken of gebruikt moet worden (12,0%) en om in mijn bezit te hebben (6,0%).

3.2. *Voorkeuren bij dialectwoordenboeken*

De enquête peilde ook naar de vijf voornaamste bevindingen uit het eerdere woordenboekonderzoek uit 2009, zoals ze hierboven in paragraaf 2.3. werden besproken. In wat volgt, geef ik een beknopt overzicht van de antwoorden van de respondenten.

3.2.1. *De inleiding*

Zo werd aan de informanten gevraagd om op een vijfpuntenschaal aan te geven in hoeverre ze de aanwezigheid en de inhoud van een inleiding belangrijk vonden bij (de aanschaf van) een dialectwoordenboek, waarbij een 1 als ‘totaal niet belangrijk’ en een 5 als ‘zeer belangrijk’ werd omschreven. De gemiddelde score was 3,28 – waarbij zowat 60% van de informanten een 3 of een 4 aankruiste (tegenover een score van 1 of 2 bij ongeveer een kwart van de respondenten). Daaruit blijkt dat de meeste respondenten zo’n inleiding toch relatief belangrijk vinden. Naar eigen zeggen willen ze graag meer weten over welke woorden er in het woordenboek staan (geografische afbakening, hoeveel sprekers, welke variatie, geschiedenis van het dialect,...), wie de auteur is en wat de aanleiding was om het woordenboek te maken, hoe de woorden verzameld zijn en de lijst tot stand is gekomen, en waarom bepaalde lexicografische keuzes zijn gemaakt.

3.2.2. *Alfabetische of systematische ordening?*

Een tweede vraag peilde naar de voorkeur van de respondenten voor een alfabetische of systematische/thematische ordening van het woordenboek. Veruit de meeste invullers opteerden daarbij voor een alfabetische aanpak (84,9%), terwijl 8,7% een thematische aanpak toch meer weet te appreciëren. De andere respondenten (6,4%) gaven aan dat een mengvorm van beide hun voorkeur wegdraagt, door bijvoorbeeld bij elk werkwoord of zelfstandig naamwoord ook verwante woorden en/of afleidingen te vermelden. De redenen van de informanten achter hun voorkeur voor een alfabetische dan wel thematische ordening werden niet bevraagd, maar wellicht heeft een en ander te maken met het feit dat de meeste bestaande woordenboeken alfabetisch geordend zijn, en dat een alfabetisch woordenboek dus vaak het prototypische woordenboek is dat bij gebruikers in het ach-

terhoofd zit. Uit de antwoorden van de respondenten op de vraag waarvoor ze zo'n dialectwoordenboek gebruiken, zouden nochtans evengoed argumenten gehaald kunnen worden om een systematische aanpak te verdedigen. Wie een woordenboek vooral wil gebruiken om dialectwoorden in op te zoeken, is weliswaar eerder gebaat bij een alfabetisch geordend woordenboek, maar de 'grasduiners' – die veeleer onbestemd bladeren en nieuwe woorden willen ontdekken – hebben vaak meer aan een thematisch geordend woordenboek, dat toelaat om bepaalde specifieke woordvelden of thema's te verkennen. In dat verband merkt Van Keymeulen (2009) op "dat een plaatselijk woordenboek (...) slechts zelden als naslagwerk gebruikt wordt, maar veeleer als een boek waarin gegrastuind wordt op zoek naar mooie, oude woorden of pittige uitdrukkingen". Hoewel onze cijfers die voorkeur enigszins lijken te nuanceren, blijft het toch opvallend dat de voorliefde voor een alfabetische ordening zo groot blijft, terwijl er bij de gebruiksintenties toch een sterker evenwicht is tussen 'opzoekers' en 'grasduiners'.

3.2.3. *Vorm van het trefwoord*

In de enquête werd ook gevraagd naar de gewenste vorm van het lemma. De meerderheid verkoos daarbij het dialectwoord als trefwoord, in dialectspelling (69,4%). Voor 8,9% genoot een vernederlandste vorm van het dialectwoord de voorkeur, terwijl 13,7% de trefwoorden liever geordend zag volgens het corresponderende standaardtaalwoord. Enkelingen gaven in het commentaarvak aan een dubbelrichtingwoordenboek te verkiezen, of een fonetische weergave van de trefwoorden in IPA. De voorkeur van de meeste respondenten voor lemmata in dialectspelling strookt in elk geval met de keuze van de meeste woordenboekenmakers in het onderzochte corpus, die op die manier te werk gingen.

3.2.4. *Verwachte informatie bij het trefwoord*

Welke informatie moet er bij het trefwoord vermeld staan? Bij die vraag kregen de informanten een aantal mogelijkheden waarbij ze telkens 'ja' of 'neen' konden aanduiden. Verreweg de meest aangekruiste optie was de vertaling van het dialectwoord (92,9%): een weergave van de betekenis, in welke vorm dan ook, wordt door de meeste informanten dus als cruciaal beschouwd. Daarna volgen een voorbeeldzin met het dialectwoord erin (69,0%), spreekwoorden en/of zegswijzen waarin het woord voorkomt (58,7%), etymologische informatie (50,8%) en grammaticale toelichting (46,0%). Een illustratie van het dialectwoord wordt slechts door 11,9% van de informanten gevraagd. In vergelijking met de lexicografische keuzes van woordenboekenmakers (zie 2.3.4.) valt op dat de amateurlexicografen op de

meeste vlakken tegemoetkomen aan de verwachtingen van hun lezers/gebruikers, maar dat de vraag naar etymologische informatie misschien onderschat wordt, terwijl de vraag naar illustraties dan weer enigszins wordt overschat.

3.2.5. *Het register*

Net als bij de vraag naar het belang van een inleiding, kregen de respondenten ook de vraag om op een vijfpuntschaal aan te geven hoe cruciaal ze de aanwezigheid van een register achter in het woordenboek vonden. De helft van de respondenten duidde daarbij een 4 of een 5 aan, wat resulteerde in een gemiddelde score van 3,34. Door velen wordt een register dus als relatief belangrijk beschouwd. Qua vorm geven de meesten de voorkeur aan een alfabetische lijst van alle trefwoorden, met verwijzing naar het bijbehorende paginanummer (66,7%). Bijna 28 procent van de respondenten wil dan weer een alfabetische lijst met vertalingen dialect>AN, terwijl 18,9% een alfabetische lijst AN>dialect wil. Net als bij de voorkeuren qua ordening van de woordenlijst zelf, is er minder animo voor thematische registers: slechts een kleine minderheid wil graag een thematische lijst per context. De compenserende kracht van zo'n register (zie 2.3.5.) wordt door de meeste informanten dus niet echt als belangrijk of waardevol beschouwd, al is de aanwezigheid van een register voor de meerderheid van hen dus wel relatief belangrijk – wat niet strookt met het feit dat de meeste woordenboeken in het onderzochte corpus geen register bevatten.

3.3. *Van papieren naar digitale dialectwoordenboeken?*

Tot slot van de enquête werd er, zoals eerder vermeld, ook specifiek gepeild naar het belang en het gebruik van digitale dialectwoordenboeken. Die komen immers steeds vaker voor, en worden door de informanten ook frequent gebruikt: 59,8% geeft aan al een onlinewoordenboek geraadpleegd te hebben. De meest gebruikte websites zijn daarbij woordenbank.be, vlaamswwoordenboek.be, mijnwoordenboek.nl/dialect/westvlaams, groningenonline.nl/woordenboek en groningenwoordenboek.nl. Op de vraag waarvoor die digitale woordenboeken dan precies gebruikt worden, valt op dat ze nog net iets vaker dan papieren woordenboeken worden aangewend om woorden in op te zoeken (52,1% tegenover 49,4%), en net minder om in te bladeren of te snuisteren (20,8% tegenover 26,5%). De meeste respondenten benadrukken dat ze digitaal en papier het liefst naast elkaar zien bestaan, omdat beide types woordenboeken verschillende gebruiksmogelijkheden bieden: digitale dialectwoordenboeken zijn handig om snel woorden in op te zoeken, terwijl papieren dialectwoordenboeken fijn zijn om in huis te hebben, om te

tonen dat je trots bent op het lokale dialect, en ook handiger zijn om in te grasduinen en nieuwe woorden te ontdekken. Die verschillende gebruiksmogelijkheden resulteren ook in de vaststelling dat de respondenten geen duidelijke voorkeur hebben voor papier of digitaal: 33,1% verkiest woordenboeken op papier, 34,7% houdt eerder van onlinewoordenboeken, en bij 32,2% hangt het er maar van af.

4. Besluit

Niet alleen bij het bespreken en analyseren van dialectwoordenboeken, maar ook bij het maken ervan is het belangrijk om verschillende perspectieven op die woordenboeken in acht te nemen: zowel dat van de maker als dat van de gebruiker of onderzoeker bieden waardevolle inzichten. Ik hoop daar in deze bijdrage, die verder bouwde op de inzichten van mijn masterscriptie (Delarue 2009), een eerste aanzet toe te hebben gegeven. De parameters die ik in die scriptie gebruikte om de (kwaliteit van de) lexicografische keuzes van woordenboekenmakers te onderzoeken en te evalueren, bleken daarbij ook een goed uitgangspunt om naar de verwachtingen van de kopers en gebruikers van dergelijke dialectwoordenboeken te peilen. Dat etymologische informatie bijvoorbeeld als relatief belangrijk naar voren komt, terwijl veel dialectwoordenboeken op dat vlak net weinig tot geen toelichting bieden, kan voor huidige en toekomstige (amateur)dialectlexicografen zeer interessant zijn. Ook de verwachtingen ten aanzien van een inleiding, een register of de ordening en vorm van trefwoorden en lemmata kunnen door lexicografen meegenomen worden in de aanpak van toekomstige woordenboeken. Ondanks de toenemende mogelijkheden van digitale woordenboeken en online woordenlijsten blijkt het einde van het papieren dialectwoordenboek immers nog lang niet in aantocht – en dat is een geruststellende gedachte.

Referenties

- Belemans, R. & R. Keulen (2004). *Belgisch-Limburgs*. Tiel: Lannoo.
- Berns, J. (1991). Dialectwoordenboeken: de makers en de lezers. *Taal en Tongval themanummer 4*, 8-24.
- Cajot, J. (red.) (1995). *Hoe maak ik een dialectwoordenboek? Een handleiding voor Limburgers en anderen die dialectwoorden willen spellen, verzamelen en beschrijven*. Hasselt: Vereniging voor Limburgse dialect- en naamkunde.
- Crompoets, H. (1995). De artikelopbouw in lokale Limburgse woordenboeken. In: Cajot J. (red.), *Hoe maak ik een dialectwoordenboek? Een handleiding voor Limburgers en anderen die dialectwoorden willen spellen, verzamelen en beschrijven*. Hasselt: Vereniging voor Limburgse dialect- en naamkunde, 51-69.

- Cornelissen, P.J. & J.B. Vervliet (1899-1906). *Idioticon van het Antwerpsch Dialect* (Stad Antwerpen en Antwerpsche Kempen). Gent: Siffer.
- De Bo, L. (1873). *Westvlaamsch idioticon*. Brugge: Gailliard.
- Delarue, S. (2009). *Van woordenlijst tot woordenboek. Lexicografische beschrijving en evaluatie van de Vlaamse amateurdialectlexicografie in de 19e, 20e en 21e eeuw*. Gent: Universiteit Gent. Onuitgegeven masterscriptie.
- Desnerck, R. (1972). *Oostends Woordenboek*. Handzame: uitgegeven in eigen beheer.
- Devos, M. (1991). De idiotica en het dialectonderzoek van vandaag. *Taal en Tongval themanummer 4*, 105-136.
- Ghijsen, H.C.M. (1964). *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten*. Den Haag: Van Goor.
- Hartmann, R. (red.) (2001). *Teaching and researching lexicography*. Harlow: Longman.
- Joos, A. (1900). *Waaesch idioticon*. Gent/Sint-Niklaas: Siffer/Strijbol.
- Lievrouw-Coopman, L. (1950-1952). *Gents woordenboek*. Gent: Erasmus.
- Malkiel, Y. (1980). The lexicographer as mediator between linguistics and society. In: L. Zgusta (red.), *Theory and method in lexicography: western and non-western perspectives*. Columbia, S.C.: Hornbeam Press, 43-58.
- Schrever, A. (2004). *Geraardsbergen: zijn taalgebruik en zijn taaleigen*. Geraardsbergen: Stadsbestuur Geraardsbergen.
- Schuermans, L. (1865-1870). *Algemeen Vlaamsch Idioticon*. Leuven: Van Linthout.
- Teirlinck, I. (1908-1924). *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*. Gent: Siffer.
- Tuerlinckx, J. (1886). *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*. Gent: Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde.
- Vallaey, A. (1997). *Woordenboek van het Poperings*. Poperinge: Stad Poperinge.
- Vanden Bulcke, H. (1999). *Woordenboek van het Deizels*. Dadizele: Heemkundige Kring Dadingisila.
- Van Keymeulen, J. (2003). Dialectwoorden verzamelen. Een praktische handleiding. *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie 75*, 383-506.
- Van Keymeulen, J., R. Keulen, J. Swanenberg & T. van de Wijngaard (2007). Dialectlexicografie in de zuidelijke Nederlanden: bibliografie van de regionale en plaatselijke woordenboeken. *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie 79*, 399-428.
- Van Keymeulen, J. (2009). Volkslinguïstiek en dialectlexicografie in de zuidelijke Nederlanden. *Lexicos 19*, 314-339.
- Van Keymeulen, J. (2014). De afkortingencultus. In: F. Van de Velde, H. Smessaert, F. Van Eynde & S. Verbrugge (red.), *Patroon en argument: een dubbelfeestbundel bij het emeritaat van William Van Belle en Joop van der Horst*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 747-758.

Varantola, K. (2003). Linguistic corpora (databases) and the compilation of dictionaries. In: P. van Sterkenburg (red.), *A practical guide to lexicography*. Amsterdam: Benjamins, 228-239.

NOTEN

- ¹ De criteria die in Delarue (2009) werden gehanteerd om het corpus van onderzochte lokale dialectwoordenboeken af te bakenen, worden in paragraaf 2.3. toegelicht.
- ² Een voorbeeld is het werk van Schrever (2004) over Geraardsbergen. Dat heeft als titel *Geraardsbergen: zijn taalgebruik en zijn taaleigen*, wat de indruk kan wekken dat het om een woordenboek gaat – en in de lijst van Van Keymeulen et al. (2007) wordt het bijvoorbeeld ook als dusdanig opgenomen. Dat is echter niet zo: Schrevers werk is eerder een soort talig rariteitenkabinet, dat bestaat uit korte, uiterst populariserende stukjes over het *Giesbaargs*, en zich er dus niet toe leent om lexicografisch geanalyseerd te worden.
- ³ Een kort overzicht van de 27 geanalyseerde lokale dialectwoordenboeken is terug te vinden in Delarue (2009: 9-10). Het gaat om woordenboeken of -lijsten uit Aalst, Aarsele, Anzegem, Belsele, Berlare, Brugge, Beveren(-Waas), Buggenhout, Dadizele, Dendermonde, Eeklo, Gent, Haaltert, Izegem, Kortrijk, Lebbeke, Lokeren, Menen, Ninove, Okegem, Oostende, Poperinge, Roeselare, Schellebelle en Sint-Denijs. Van Gent en Kortrijk werden telkens twee lokale woordenboeken geanalyseerd.